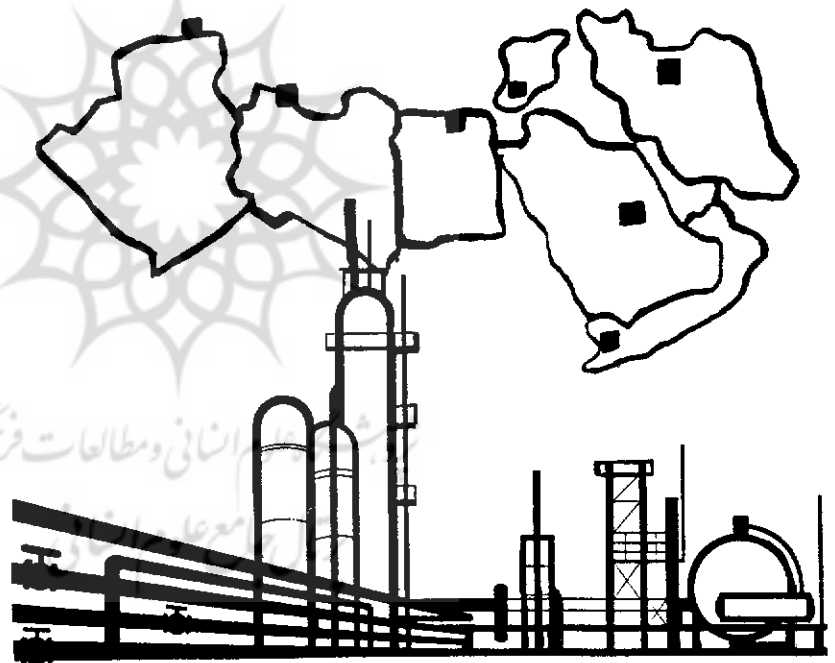

نفت و گاز و اهمیت آن برای کشورهای خاورمیانه

از: مرکز تحقیقات و بررسیهای اقتصادی اتاق

زمینه نفت و گاز، تولیدکنندگان این ماده در منطقه هم‌اینک برنامه‌های توسعه را مورد توجه قرار می‌دهند. سازمان کشورهای صادرکننده نفت (اوپک) ممکن است به علت برخورد با مقاومت‌های سرسختانه، از افزایش قیمت‌های نفت تا سطح مورد نظر مایوس شده باشد، ولی نیاز روزافزون به نفت خام اوپک، مایه دلگرمی است. بار دیگر به خاطر وابستگی جهان به ذخایر اوپک، بویژه ذخایر کشورهای خلیج (فارس) و کاهش تولید کشورهای غیر اوپک، اهمیت این سازمان افزون‌تر می‌شود. از سقوط قیمت‌های نفت در نیمه دهه ۱۹۸۰، کاهش تقاضا برای نفت خام اوپک تا ۱۵/۵ میلیون بشکه در روز و تنزل سهم بازار این کارتل تا ۳۰ درصد سالها گذشته است. تا سال ۱۹۹۵، تقاضا برای نفت خام اوپک دست کم تا ۳۰ میلیون بشکه در روز افزایش خواهد یافت و سهم بازار این سازمان به ۴۵ درصد خواهد رسید.

مسئله مهم برای تولیدکنندگان نفت خاورمیانه داشتن ظرفیت تولید کافی برای رویایی با افزایش تقاضای پیشبینی شده است. کشمکش‌های ناخوشایند گذشته بر سر قیمت موجب بروز مجادله زیرکانه‌تر بر سر سهم بازار شده است. عربستان سعودی قبلاً "نیت خود را به صراحت اعلام نداشته است - دیگر کمتر از ۸ میلیون بشکه در روز تولید نخواهد کرد و اجازه نخواهد داد سهمش در اوپک به پایینتر از ۳۳ درصد برسد. کشورهای ایران، امارات متحد عربی، و کویت ادعاهای مشابهی را برای کسب سهم بیشتری از تولید اوپک و ایجاد ظرفیت برای ارائه آن عنوان می‌کنند. عراق نیز، که هنوز به خاطر مجازات‌های سازمان ملل از فروش نفت منع شده است، از لحظه‌ای که بتواند، برنامه‌های بلند پروازانه مشابهی را دنبال خواهد کرد. اطمینان یافتن از اینکه تا نیمه دهه ۱۹۹۰ ظرفیت کافی، و نه بیش از اندازه، ایجاد خواهد شد، مسئله‌ای ظریف و حساس است. اگر چه خطر تلاش نابجا برای کسب سهم بازار همیشه وجود دارد، ولی این دورنما نیز دوبرابر است که عرضه نفت اوپک

نفت خاورمیانه نقش چشمگیر تری ایفاء می‌کند

صنعت نفت خاورمیانه درگیر دوار تغییرات عظیمی قرار گرفته است. پس از یک دوره طولانی رکود سرمایه‌گذاری در دهه ۱۹۸۰ در

در این شماره، برگردان مقاله‌ای با عنوان نفت و گاز برگرفته از گزارش ویژه نشریه MEED (به چاپ می‌رسد، که در آن از بهره‌برداری و تولید نفت و گاز، برنامه‌های توسعه و اهمیت و چشم‌انداز آن برای کشورهای تولید کننده بحث می‌شود.

ممکن است نتواند تا سال ۱۹۹۴-۹۵ تقاضای بازار را جواب دهد.

افزایش سهم

به رغم بحث در مورد نیاز دقیق به نفت در نیمه دهه ۱۹۹۰، تردیدی وجود ندارد که تولیدکنندگان خاورمیانه، خواه کشورهای عضو اوپک خواه سایرین، سهم بازار خود را افزایش خواهند داد. طرحهای اکتشاف، توسعه و گسترش در سراسر این منطقه در حال اجراست. یکی از مهمترین ویژگیهای پیشرفتهای جاری، فرصت برای مشارکت خارجیان است. کمبود سرمایه چند کشور تولیدکننده نفت باعث ایجاد فرصتهای جدیدی برای شرکتهای نفتی بین‌المللی شده است. بسیاری از شرکتهای بزرگ نفتی، پس از اینکه داراییهایشان در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ ملی شده، بار دیگر مورد استقبال قرار گرفتند. ایران مناطق بیرون ساحلی خود را بر روی سرمایه‌گذاران خارجی گشوده است و ظاهراً به این نتیجه رسیده که توسعه سریعتر نواحی ساحلی نیازمند سرمایه‌گذاری خارجی نزدیک‌ترین خواهد بود. همچنین کشور الجزایر برای دستیابی به شیوه‌های افزایش بهره‌برداری از نفت که در میدانها آماده ایجاد شده به سوی شرکتهای نفتی خارجی روی آورده است. این کشور در ضمن نواحی جدیدی را برای اکتشاف در اختیار شرکتهای خارجی قرار داده است. صنعت نفت مصر همیشه با شرکتهای مشترک کار کرده است ولی اکنون طرفهای خارجی با شرایط بسیار جالبتری در نواحی جدید روبرو هستند. مناطق نفتی نسبتاً جدید مانند سوریه و یمن توانستند نظر صنعت نفت بین‌المللی را که مشتاق به دست آوردن ذخایر جدید و پرداخت حق ورودی چشمگیری هستند جلب کند.

یکی از خصوصیات کارهای عمرانی جاری در عربستان سعودی و امارات متحد عربی تأکید بر گسترش میدانهایی است که هم‌اکنون نفت

تولید می‌کنند. ظرفیت جدید عربستان سعودی که از ذخایر تازه کشف شده به دست می‌آید تنها ۲۰۰۰۰۰ بشکه را در برمی‌گیرد. بقیه برنامه کنونی توسعه عربستان - آرامکو ترکیبی از بهره‌برداری از ذخایر بلااستفاده، افزایش ظرفیت و زیرساخت جدید در میدانهای مشخص قدیمی است. برنامه‌های توسعه درون مرزی و برون مرزی امارات متحد عربی مبتنی بر افزایش نرخ استخراج میدانهای کنونی است.

اهمیت گاز

نیاز شدید به گازی که از عوامل مهم برنامه‌های توسعه کنونی است. عوامل مختلفی در کشورهای گوناگون نقش دارند. الجزایر از امتیاز ذخایر گاز کافی و نزدیکی به بازار تشنه اروپا برخوردار است. خطوط لوله صادراتی این کشور در دریای مدیترانه به دو برابر افزایش یافته و خط جدیدی از طریق مغرب به اسپانیا متصل خواهد شد. گاز الجزایر، افزون بر مشتریهای قدیمی مانند ایتالیا، می‌تواند در اختیار مشتریان شمال اروپا نیز قرار بگیرد. امارات متحد عربی ظرفیت صادرات گاز مایع خود را برای زاپنیها به دو برابر افزایش داده و قطر با صادرات گاز از ذخایر عظیم نورث فیلد (میدان شمالی) در حال پیشی گرفتن است. ابوظبی نیز در فکر توسعه ذخایر گاز برای بازار داخلی خویش است. طرحهایی برای ایجاد شبکه ملی در دست بررسی است. ایران نیز برنامه‌های مشابهی را برای توسعه ذخایر گاز خود که تا پیش از این مورد بهره‌برداری کافی قرار نمی‌گرفت، در دست اقدام دارد. مصر هم‌اکنون شبکه‌ای بسزای گازرسانی به منطقه قاهره احداث کرده و شرایط عملیاتی را برای تشویق شرکتهای نفتی جهت توسعه اکتشافات گاز برای مصرف داخلی بهبود بخشیده است. یمن امیدوار است که در همان مسیر حرکت کند، ذخایر گاز خود را توسعه دهد، از واردات خود بکاهد و نفت بیشتری را برای صادرات تولید کند.

برنامه‌های توسعه جاری در مناطق مهم تولیدی خاورمیانه و آفریقای شمالی عبارتند از:

الجزایر:

این کشور نیاز شدیدی به افزایش درآمد حاصل از داراییهای هیدروکربن، که در حدود ۹۶ درصد از کل صادرات آن را در برمی‌گیرد، دارد. پروژه‌هایی برای افزایش تولید و صادرات نفت، گاز طبیعی و گاز مایع در دست اجراست. تولید نفت خام از ۷۶۰۰۰۰ بشکه در روز در سال ۱۹۹۱ با ۲/۵ درصد کاهش به ۷۴۸۰۰۰ بشکه در سال ۱۹۹۲ رسید. معاملات "افزایش بهره‌برداری از نفت" با شرکتهای نفتی بین‌المللی راههای مناسبی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی در میدانهای نفتی آماده به کار و معکوس کردن جریان کاهش تدریجی تولید نفت بوده است. نخستین قرارداد "افزایش بهره‌برداری از نفت" باید در سال ۱۹۹۳ منعقد شود و دولت الجزایر امیدوار است که بتواند ۱۵۰ میلیون تن نفت خام دیگر در ۲۰ سال آینده استخراج کند. شرکتهای نفتی، جدا از نگرانیهای سیاسی، از پرداخت پاداش و سایر مبالغ سنگینی که برای برخورداری از این امتیاز از آنها مطالبه می‌شود طفره می‌روند. چشم‌انداز اکتشاف نفت و گاز روشنتر است. شرکت بریتیش پترولیوم (نفت بریتانیا) از شرکتهای آمریکایی پیروی کرده و با امضای یک قرارداد اکتشاف هزینه ۴۵ میلیون دلاری آن را به عهده گرفته است. شرکت آمریکایی اکسون (Exxon) می‌تواند قرارداد اکتشاف بعدی را به دست آورد. شرکت فرانسوی توتال (Total) و شرکت فنلاندی نستله (Neste) نیز قرار است عملیات جدید حفاری را در سال ۱۹۹۳ آغاز کنند. تولید گاز طبیعی از ۱۰۷۵۰۰۰ میلیون مترمکعب در سال ۱۹۹۱ به ۱۱۰۰۰۰۰ میلیون مترمکعب در سال ۱۹۹۲ افزایش یافت. صادرات این ماده با ۶ درصد افزایش به ۳۵۰۰۰ میلیون مترمکعب رسید. صادرات گاز مایع نیز به رقم ۱۹۶۰۰

میلیون مترمکعب افزایش یافت. هم‌اکنون فروش این ماده، پس از نوسازی و گسترش کارخانه‌های تولید گاز مایع در آرزویو (Arzew) و شیکدا (Skikda) باید بسیار بالا رفته باشد. از طریق خط فرا مدیترانه‌ای مقدار ۱۶۰۰۰ میلیون مترمکعب گاز در سال ۱۹۹۲ به تونس، ایتالیا و اسلونی ارسال شد. این مقدار، اینک به ۲۴۰۰۰ میلیون مترمکعب افزایش می‌یابد. پیمانکار این پروژه نیز شرکتی ایتالیایی به نام سایپم (Saipem) است. قرار است با احداث و توسعه خط لوله مغرب - اروپا که ابتدا گاز را به مراکش و اسپانیا می‌رساند، فروش این ماده به کشورهای اسپانیا، فرانسه و آلمان آغاز شود. این پروژه قرار است در سال ۱۹۹۵-۹۶ کامل شود.

تولید گاز تغلیظ شده به ۱۷/۱ میلیون تن در سال ۱۹۹۲ رسید. صادرات گاز مایع در حدود ۴/۵ میلیون تن بود. شرکت‌های توتال و الکتریسته فرانسه اخیراً قراردادی برای تحویل ۳۰۰۰۰۰ تن گاز مایع در سال از میدان حمرا (Hamra) به نیروگاه کورسیکان (Coriscan) امضا کرده‌اند.

مصر:

تولید نفت و گاز این کشور در سال ۱۹۹۲ نسبت به سال پیش از آن کمی بیشتر بود ولی درآمد خالص حاصل از نفت و محصولات نفتی به خاطر کاهش قیمت‌ها از ۱۲۸۵ میلیون دلار به ۱۲۴۰ میلیون دلار کاهش یافت. تولید نفت خام تا ۸۸۰۰۰۰ بشکه در روز افزایش داشت و گاز طبیعی با ۸/۵ درصد افزایش به ۱۱۰۰ میلیون فوت مکعب در روز رسید. شرکت نفت مصر تلاش موفقی را برای احیای فعالیت‌های اکتشافی آغاز کرده است. در اواخر فوریه گذشته ۲ قرارداد امتیازی جدید در صحرای غربی و خلیج سوئز به امضا رسید. امضاکنندگان عبارت بودند از: شرکت گاز انگلستان، شرکت آموکو (Amoco) و شرکت نفت موبیل

(Mobil) که هر دو آمریکایی‌اند، و شرکت بین‌المللی مشترک نفت مصر و ایتالیا. امتیاز دیگر در دوناچیة، مزبور در آوریل داده شد. مناقصه برای ۹ امتیاز بعدی - ۵ امتیاز در دریای مدیترانه و ۴ امتیاز در دریای سرخ - قرار است در ماه اکتبر انجام شود. به گفته شرکت نفت مصر، شرکت‌های بین‌المللی به خاطر شرایط بسیار مطلوب جذب می‌شوند. میزان برگشت هزینه بین ۳۰ تا ۴۰ درصد افزایش خواهد یافت و سهم سود نفت برای طرف خارجی از ۱۱ تا ۲۰ درصد به ۲۰ تا ۳۰ درصد خواهد رسید. شرکت نفت مصر در مورد قیمت‌های گاز نیز بسیار انعطاف‌پذیرتر شده است. "شل ایچپیت نخستین تولیدکننده گاز است که از قرارداد جدید سود می‌برد. براساس این قرارداد قیمت گاز از حدود ۲ دلار برای هر یک میلیون بی‌تی‌یو (B.T.U) (۱) به ۲/۲۵۷ دلار افزایش می‌یابد.

ایران:

در یک برنامه ضربتی دوساله که به منظور افزایش تولید پایدار نفت خام به میزان یک میلیون بشکه در روز صورت گرفته، تولید این کشور تا پایان بهار امسال به ۴/۵ میلیون بشکه در روز خواهد رسید. وزارت نفت در اکتبر گذشته تولید نفت را به ۴ میلیون بشکه در روز رساند و در نظر دارد در ماه آوریل آزمایشی با تمام ظرفیت تولید انجام دهد. هزینه این برنامه توسعه در حدود ۲۰۰۰ میلیون دلار است که موقعیت ایران را به عنوان دومین تولید کننده بزرگ اوپک مستحکم می‌کند. همدف کوتاه مدت ایران، تقویت نفوذ خود در اوپک و کسب سهم بیشتری از بازار بوده است. براساس توافق اوپک در ماه فوریه قرار شد که سهم تولید نفت خام ایران ۳/۳۴ میلیون بشکه در روز، یعنی در حدود ۱۵۰۰۰۰ بشکه کمتر از میزان اواخر سال ۱۹۹۲ باشد. سهم پیشین ایران حاکی از پذیرش غیررسمی اوپک مبنی بر افزایش ظرفیت ایران بود - بدین ترتیب

که ایران با ۱۴/۲ درصد از کل تولید اوپک پس از عربستان با ۳۴ درصد در ردیف دوم قرار داشت. ایران با داشتن ۹۲۸۶ میلیون بشکه ذخایر نفت خام پس از عربستان سعودی، کویت و عراق، چهارمین کشور بزرگ عضو اوپک به شمار می‌آید.

از اوایل دهه ۱۹۸۰ وزارت نفت ایران تلاش می‌کند تا به منظور افزایش هرچه بیشتر صادرات نفت، بهره‌برداری از گاز را برای مصارف داخلی توسعه دهد. در حال حاضر، روزانه در حدود یک میلیون بشکه نفت خام برای بازار داخلی کنار گذاشته می‌شود که بدین ترتیب تنها ۲/۴ میلیون بشکه نفت در روز برای صادرات باقی می‌ماند.

وزارت نفت ایران هم‌اکنون طرح ۲۰ ساله‌ای را پیشنهاد کرده است که براساس آن تولید گاز به ۸ برابر یعنی ۸۵ میلیون مترمکعب در روز افزایش می‌یابد. بیشتر این افزایش تولید به مصرف داخلی خواهد رسید، ولی در صورت تکمیل خطوط لوله گاز به روسیه، اروپا و شرق آن، مقدار چشمگیری از آن صادر خواهد شد. با توجه به برآورد اخیر این وزارتخانه در مورد میزان ذخایر گاز که ۲۰ میلیون مترمکعب عنوان شده، ایران از نظر ذخایر گاز پس از کشورهای مستقل مشترک المنافع در دنیا در ردیف دوم قرار دارد و از توان رشد عظیمی برخوردار است. برنامه توسعه میدان گاز در حال حاضر در میدان‌های برون ساحلی پارس جنوبی و پارس شمالی متمرکز شده است. بهره‌برداری از میدان گاز پارس شمالی احتمالاً مدتی طول می‌کشد، ولی در میدان پارس جنوبی کارها ادامه دارد. کنسرسیومی به سرپرستی تی‌پی ال ایتالیا - قراردادی به مبلغ ۱۷۰۰ میلیون دلار برای میدان پارس جنوبی در سال ۱۹۹۲ امضاء کرد و امیدوار است که تأمین مالی این پروژه تا نیمه امسال خاتمه یابد. میزان تولید روزانه گاز این میدان ۳۵ میلیون مترمکعب برای مصرف داخلی و تولید روزانه گاز مایع ۶۰۰۰۰ بشکه برای صادرات خواهد بود که از سال ۱۹۹۶ آغاز می‌شود. طبق

برنامه قرار است که تولید گاز به ۱۰۰ میلیون مترمکعب در روز افزایش یابد .

در بخش نفت ، طرحهای توسعه مهمی با مشارکت شرکتهای خارجی در خلیج فارس منمركز شده است . مشارکت خارجی در زمینه اکتشاف و توسعه درون ساحلی به دلایل سیاسی صورت نمیگیرد .

از سال ۱۹۹۰ ، تقریبا " تمام شرکتهای مهم نفتی بین المللی به طور فعالی در پی توسعه برون ساحلی بوده اند . شرکت ملی نفت ایران در کنار بازسازی چشمگیر و کارهای توسعه ای خود در میدانهای موجود ، مذاکراتی را برای توسعه میدان " تی " و " ای " در جزیره سری و میدان بلال در پیش گرفته است . طبق برآورد ، ذخایر میدانهای سری در حدود ۴۹۰ میلیون بشکه و بلال ۹۰ میلیون بشکه است .

یک موافقت اصولی که میان ایران و شرکت اکتشاف نفت ژاپن برای کشف و توسعه میدان نفتی هرمز در تنگه هرمز صورت گرفته بود ، به این دلیل که از ژاپن خواسته شده بود تا خطر بیش از اندازهای را تقبل کند در سال ۱۹۹۲ ، با شکست روبرو شد . شرکت نفت فلات قاره ایران در نظر دارد تا از نو پروژه ها را به مناقصه بگذارد . شرکت اکتشاف نفت ژاپن یکی از شرکتهایی است که به پروژه سری چشم دوخته است - ظاهرا " شرکت توتال در سال ۱۹۹۱ برای همین پروژه - یک موافقت اصولی امضاء کرد . همچنین ، کنسرسیومی به رهبری " تی پی ال " در سال ۱۹۹۲ قراردادی به مبلغ ۴۵ میلیون دلار برای حفز ۳ چاه اکتشافی در منطقه ای نامشخص ، احتمالا " در جزیره سری یا نزدیک به آن ، امضاء کرده است .

دریای خزر در معادله نفتی عامل جدید نسبتا " ناشناخته ای است ، زیرا به خاطر تنرس از مقاصد شوری مدتهای دراز از آن چشم پوشیده شده بود . در سال ۱۹۹۰ ، اکتشاف نفت در این دریا با استفاده از دکل های حفاری روسیه و فنلاند آغاز شد ، و از اوایل سال

گذشته ، هر چند وقت یکبار خبرهایی مبنی بر کشف این ماده اعلام می شد . براساس گفته های " کمیسیون نفت مجلس " ایران ذخایر عظیم نفت در شرق این دریا شناسایی شده است . با این حال ، به دلایل سیاسی احتمالا " دریای خزر از محدوده دسترسی شرکتهای غربی در آینده نزدیک دور خواهد بود .

کویت:

این کشور ترتیبی داده است تا ظرفیت تولید نفت خود را با سرعت بسیار زیادی افزایش دهد ، و در این راستا در پایان ماه فوریه گذشته برای نخستین بار پس از حمله عراق ، روزی ۲ میلیون بشکه نفت تولید کرد . البته این مقدار نمی تواند پایدار باشد . زیرا کویت براساس سیستم سهمیه بندی اوپک متعهد شده که برای ۳ ماهه دوم امسال تنها ۱/۶ میلیون بشکه نفت در روز تولید کند . تا پیش از توافق اخیر اوپک ، فرار بود که این کشور بتواند برای مدتی پیشبینی شده به اختیار خود نفت تولید کند ، از این رو بعید است که مانع کنونی در برنامه نوسازی دراز مدت آن تأثیر بگذارد .

هم اینک ، بیش از ۵۶۰ چاه نفت در حال فعالیتند و بخش مهمی از زیرساخت میدانهای نفتی احیا شده است . شرکت نفت کویت اخیرا " پیشنهادهایی برای دو میدان نفتی دیگر دریافت کرده که پس از آزادسازی جزو بزرگترین پروژه های سرمایه ای به شمار می آید . در مورد خسارت دراز مدت احتمالی در چارچوب برنامه بازسازی ضربتی اخبار زیادی در ماههای اخیر شنیده نشده ولی مطالعاتی برای بررسی وضعیت این ذخایر در دست انجام است . کارها تا زمانی که ظرفیت تولید به سطح بیش از حمله عراق یعنی دست کم ۲/۵ میلیون بشکه در روز برسد ادامه خواهد داشت . این امیرنشین بر این باور است که حق دارد به اندازه سهمیه امارات متحد عربی یعنی ۲/۱۶ میلیون بشکه در روز نفت تولید کند .

منابع این کشور برای افزایش ظرفیت پالایش نفت اختصاص یافته اند . پالایشگاههای مینا عبدالله و مینا الاحمدی با ظرفیت تقریبی ۶۲۰۰۰۰ بشکه در روز کار می کنند . پالایشگاه شعیبه کمبیشترین خسارت را دیده باید تا ماه اوت با ظرفیت ۱۳۰۰۰۰ بشکه کار کند ، در حالی که ظرفیت همین پالایشگاه پیش از حمله عراق ۲۲۰۰۰۰ بشکه در روز بود .

لیبی:

طرحهای این کشور برای افزایش پایدار تولید نفت تا ۲ میلیون بشکه در روز تا سال ۱۹۹۴ به خاطر کمبود نقدینگی ، و کاهش قیمت های نفت متوقف شده است ، و مجازاتهای بین المللی برنامه بلند پروازانه لیبی را به تأخیر انداخته است . ولی اعلام کشف ۳ میدان نفت و گاز جزو اخبار خوب است . میانگین تولید نفت تقریبا " در تمام طول سال ۱۹۹۲ ، ۱/۴ میلیون بشکه

در روز بود که این مقدار با آغاز آزمایش‌های تولید "شرکت ملی نفت لیبی" در فوریه به ۱/۷ میلیون بشکه در روز، به طور موقت افزایش یافت.

به منظور افزایش بیشتر ظرفیت تولید، طرح‌هایی برای توسعه دو میدان نفتی جدید - یعنی مرزوک، در جنوب غربی، و کبیر نزدیک به مرز تونس - توسعه ۴ ناحیه تولید نفت کنونی به شرح زیر در دست اجراء است: سله، سربر و بوعطیل و میدان برون ساحلی بوری. با این حال، پیشرفت کارها آهسته بوده است. در میدان نفتی مرزوک که میزان ذخایر نفت آن، بالغ بر ۲۰۰۰ میلیون بشکه اعلام شده، کارهای توسعه به خاطر هزینه‌های بسیار بالا متوقف شده است. شرکت رومانی رامپترول Rompetrol مسئول کارهای توسعه این میدان نفتی در جستجوی شرکای بین‌المللی است. شرکت محلی "نفت خلیج غربی" کارهای توسعه میدان نفتی کبیر را به خاطر فاصله زیاد آن متوقف کرده است.

به خاطر پیشرفت آهسته، فشار زیادی در مناطق تولید نفت برای افزایش تولید وارد می‌شود. شرکت ایتالیایی آچیپ (Aqip) باید در پی توسعه میدانهای بوعطیل و بوری، تولید نفت را ظرف ۳ سال آینده تا ۱۲۰۰۰۰ بشکه در روز افزایش دهد. پروژه‌های برنامه‌ریزی شده تزریق آب در میدانهای نفتی سربر و سله متعلق به شرکت نفت خلیج عربی موجب افزایش تولید تا ۳۰۰۰۰۰ بشکه دیگر در روز خواهد شد.

در زمینه اکتشافات، شرکت بین‌المللی نفت کانادا تنها قرارداد جدید "سومین دور اکتشاف با سهم شدن در تولید" را برای ۳ بلوک برون ساحلی در ماه گذشته امضا کرد. ۳ شرکت دیگر کانادایی نیز فعالیت اکتشافی خود را در حوزه نفتی سیرته (Sirte) به سرپرستی شرکت بلژیکی پتروفینا آغاز کرده‌اند. شرکت نازه وارد تونس فرانسه آخرین مراحل

مذاکره خود را با شرکت ملی نفت لیبی برای تأمین خدمات فنی جهت توسعه میدان نفتی مبروک می‌گذرانند.

شهرت لیبی به عنوان یک ناحیه مهم اکتشافی هنوز به قوت خود باقی است. در ۱۲ ماه آینده، ۳ شرکت تأسیس یافته برای تعیین میزان ذخایر جدید آزمایش‌های بیشتری انجام خواهند داد. شرکت استرالیایی او.ا.وی (O.V.) سرگرم ارزشیابی یک اکتشاف جدید در بلوک ان‌سی ۱۶۳ واقع در ۳۵۰ کیلومتری جنوب بن‌غازی است. شرکت آچیپ ایتالیا نیز ارزشیابی اکتشاف نفتی بلوک ان‌سی ۸۲ نزدیک به میدان بوعطیل را آغاز کرده است. شرکت آلمانی نفت وبا (Veba) نیز امیدوار است که تایید اکتشاف گاز در بلوک ان‌سی ۷۲ واقع در بخش جنوبی حوزه سیرته را بگیرد.

عربستان سعودی:

این کشور بزرگترین تولیدکننده نفت اوپک است که ۳۴ درصد از تولید این کارتل نفتی را به خود اختصاص داده است. این موقعیت باعث شده تا عربستان به فکر دفاع از خود باشد. با افزایش تقاضا برای نفت خام اوپک در نیمه دوم دهه ۱۹۹۰، این کشور پادشاهی آمادگی دارد تا پاسخگوی این تقاضا باشد و ممکن است مقداری نفت ذخیره داشته باشد تا سهم خود را در اوپک افزایش دهد. در صورتی که نخستین مرحله از پروژه توسعه ۵ ساله راه‌اندازی شود، عربستان سعودی ظرفیت تولید نفت خود را در ماه جاری (آوریل) تا ۵۰۰۰۰۰ بشکه در روز افزایش خواهد داد. انتظار می‌رود که تا پایان امسال، سعودی آرامکو به ظرفیت پایدار ۱۰ میلیون بشکه در روز دست پیدا کند که بسیار جلوتر از تاریخ پیشبینی شده در سال ۱۹۹۵ است. این کشور، با تولید کنونی ۸ میلیون بشکه در روز که مطابق با سهمیه اوپک است، سرعت برنامه توسعه خود را کاهش داده است. هزینه‌های سرمایه‌ای بالا برای ظرفیت اضافی دلیل کاهش مخارج

است. افزایش ۵۰۰۰۰۰ بشکه نفت در روز از میدان نفتی برون ساحلی مرجان فراهم می‌شود. تا پایان امسال، کارهای توسعه در میدانهای عبیق، حاویه، صفانیه و زولف آغاز خواهد شد. زولف با تولید ۷۰۰۰۰۰ بشکه که تا ۱/۲ میلیون بشکه در روز قابل افزایش است، بیشترین کارهای توسعه را به خود اختصاص داده است. میدان حاویه ۵۲۰۰۰۰ بشکه نفت در روز به تولید عربستان اضافه خواهد کرد و در صفانیه یک واحد جداسازی نفت - گاز با ظرفیت ۲۷۰۰۰۰ بشکه در روز راه‌اندازی می‌شود، و ظرفیت میدان نفتی عبیق تا ۱۶۵۰۰۰ بشکه در روز افزایش می‌یابد. با آغاز به کار میدان نفتی جدید در جنوب ریاض در نیمه دوم سال آینده، ظرفیت تولید نفت باز هم ۱۵۰۰۰۰ تا ۲۰۰۰۰۰ بشکه نفت در روز افزایش خواهد یافت.

به موجب گزارش، طرحهای توسعه در سایر مناطق تا زمانی که بررسی فراگیری از تعهدات مخارج سعودی آرامکو صورت بگیرد، متوقف شده است. انتظار می‌رود که بیشترین آسیب به میدان نفتی شبه نزدیک به مرز ابوظبی وارد شده باشد. طرحهای توسعه این میدان در اواخر سال پیش تصویب شد ولی اکنون کنار گذاشته شده است. دو پروژه دیگر در ابوجیفان و خوریس (Khura'is) نیز معلق مانده است.

سوریه:

این کشور از اوایل دهه ۱۹۸۰ افزایش چشمگیری در تولید نفت خود داشته و هم‌اینک یکی از صادرکنندگان مهم این ماده بشمار می‌آید. میانگین تولید نفت امسال با ۱۵ درصد افزایش نسبت به سال پیش به ۵۶۵۰۰۰ بشکه در روز می‌رسد. انتظار می‌رود که تولید نفت به میزان ۶۰۰۰۰۰ بشکه در روز تا نیمه سال ۱۹۹۴ عملی شود و برآوردهای ذخایر احیا شدنی نشان می‌دهد که این ذخایر تا ۳۰۰۰ میلیون بشکه افزایش یافته است.

دمشق در جستجوی تأمین مالی از جانب کشورهای عرب و منابع بین‌المللی است تا برنامه بهره‌برداری از گاز را با سرعت بیشتری اجرا کند.

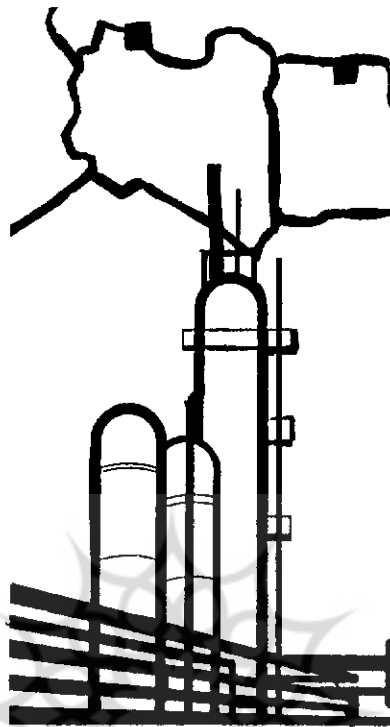
امارت متحده عربی:

طرح ۵۰۰۰ میلیون دلاری ابوظبی برای توسعه و گسترش بخش نفت و گاز هم‌اکنون به طور فعال اجرا می‌شود. با تکمیل این برنامه در سال ۱۹۹۷، تولید پایدار نفت این کشور با افزایش روزانه ۶۰۰۰۰۰ بشکه به ۲/۵ میلیون بشکه در روز و تولید گاز مایع به ۴/۶ میلیون تن در سال یعنی دو برابر خواهد رسید.

طرح‌های کنونی توسعه در دهه ۱۹۸۰ تنظیم شده بود تا موقعیت ابوظبی را به یک از طریق افزایش بهره‌برداری از ذخایر عظیم آن تقویت شود. این ذخایر تقریباً ۹۳ میلیون بشکه جزو ۵ ردیف اول ذخایر اوپک به شمار می‌آید.

شرکت عملیات نفتی درون ساحلی ابوظبی در تلاش برای افزایش ظرفیت تا یک سوم به میزان ۱/۲ میلیون بشکه در روز، ۵ میدان جدید را برای بهره‌برداری مشخص کرده است. طبق برنامه قرار است که از میدان نفتی باب، که از دهه ۱۹۸۰ بلااستفاده بود، روزانه ۳۵۰۰۰۰ بشکه نفت تا سال ۱۹۹۵ استخراج شود. پروژه‌های تزریق آب نیز در میدانهای باب، آساب و شاه آغاز شده است و قرار است برنامه‌های کاملتری برای تزریق گاز در میدان بوحناتنا واسط سال ۱۹۹۳ به اجرا درآید. یک میدان جدید نیز در منطقه جارن یافت و در حال بهره‌برداری است.

در بخش برون ساحلی، شرکت توسعه زاکوم با شرکت انگلیسی مهندسان و سازندگان جهان برآورد قراردادی امضا کرده که به موجب آن این شرکت انگلیسی برآورد تولید ۲۰۰۰۰۰ بشکه نفت در روز در زاکوم علیا نظارت خواهد کرد. یکی دیگر از شرکت‌های مهم برون ساحلی به نام شرکت عملیات دریایی ابوظبی سرگرم بررسی در مورد امکان اجرایی یک برنامه ۵ ساله برای افزایش تولید نفت تا ۱۰۰۰۰۰ بشکه در روز - به میزان

اکتشاف ۴ ناحیه به طور فعال شرکت دارند و اگرچه این شرکت آن طور که دولت انتظار دارد گسترده نیست ولی خودبیانگر علاقه مستمر خارجی است. شرایط موافقتنامه‌های شرکت در تولید براساس مدل کشور مصر پایبندی شده و ظاهراً مانعی بر سر راه شرکت‌های تازه وارد نیست. مقامات سوریه مشتاقانه چشم‌انتظار ورود شمار بیشتری از این شرکت‌ها هستند.

گاز نیز آینده امیدوار کننده‌ای دارد و در حال حاضر بیشتر این ماده از نیروگاه‌های داخلی مورد استفاده قرار می‌گیرد. براساس برآوردهای رسمی در پایان سال ۱۹۹۱، میزان کل ذخایر گاز سوریه ۲۲۵۰۰۰ میلیون مترمکعب بوده است. با این حال، یافتن منابع مالی برای بهره‌برداری از این ذخایر کار دشواری است. بیشتر منابع گاز تقریباً دور از مراکز پرجمعیت واقع شده و هزینه بهره‌برداری از آن پربوده‌جه عمومی فشار نامطلوبی وارد خواهد کرد.

این افزایش چشمگیر بیشتر از میدان‌هایی بوده که در اختیار شرکت نفت الفرات است. شرکت مزبور روزانه ۴۰۰۰۰۰ بشکه نفت خام از میدانهای دیرالزور و الشام تولید می‌کند. براساس گزارش وزارت نفت و مواد معدنی سوریه، میزان تولید کنونی این میدانها کف در شرق کشور واقع شده دست کم تا سال ۱۹۹۷ ادامه خواهد داشت.

احتمال افزایش تولید حوزه‌های در دیرالزور که در اختیار الف آکیتن (Elf Aquitaine) است و به خاطر محدودیتهای فنی در حال حاضر روزانه ۱۵۰۰۰ بشکه نفت تولید می‌کند وجود دارد. در صورت آماده شدن واحدهای فرآوری جدید در سال جاری، این مقدار تا ۲۵۰۰۰ بشکه افزایش خواهد یافت.

به رغم تولید چشمگیر شرکت نفت الفرات، که شرکت مشترکی میان شرکت نفت دولتی سوریه، شرکت‌های شل و دمنیکس (Deminex) است، تاریخچه اخیر این بخش در نتیجه پیمان‌شکنی سایر شرکت‌های چند ملیتی دچار تغییر و تحولاتی شده است. در آغاز دهه ۱۹۸۰، آگاهی از چشم‌اندازهای مثبت براساس قیمت‌های بالای نفت و فعالیت چشمگیر سرمایه‌گذاری توسط صنعت بین‌المللی، موجب تشویق سوریه در افزایش تولید نفت شد. شرکت‌های تازه وارد عبارت بودند از: آجیپ، نستله (Neste)، آرکو (Arco)، بریتیش پترولیوم (BP)، انرون (Enron) و ریپسول (Repsol). بیشتر این شرکتها به رغم این عقیده راسخ که سوریه از نفت سرشاری برخوردار است، این کشور را ترک کرده‌اند.

وزارت نفت سوریه مشتاقانه مایل است در نواحی ترک‌شده منافع و علاقه مستمر ایجاد کند و همچنین استفاده از فنون بازیابی ثانویه را در نواحی که هم‌اکنون آماده استخراج‌اند تشویق کند. شرکت‌های شل، تولو اوپسول (Tullow Oil)، انوکال (Unocal) و اکسیدانتال (Occidental) در برنامه

۶۰۰۰۰۰ بشکه - در مناطق ام شیف و زاگوم
علیا است .

ام شیف هم اینک مرکز یکی از پروژه‌های بزرگ توسعه گاز است . براساس طرح ۳۵۰ میلیون دلاری ، روزانه ۱۲۰ میلیون فوت مکعب گاز به عنوان خوراک سومین مجتمع گاز در کارخانه گاز مایع داس آیلند (Das Island) پتابهار ۱۹۹۴ تأمین خواهد شد . این کارخانه با ظرفیت ۲/۳ میلیون تن در سال بوسیله شرکت ژاپنی چیبودا (Chivoda) و با هزینه ۱۲۰۰ میلیون دلار ساخته می‌شود .

هم اینک ، بهره‌برداری از ذخایر گاز درون ساحلی جهت مصرف داخلی توجه همه را جلب کرده است . در ماه مارس ، قراردادی به ارزش ۱۳۵۰ میلیون دلار با گروهی به رهبری شرکت آمریکایی بچتل (Bechtel) منعقد شد تا ذخایر مهم گاز درون ساحلی در شامه بی ، سی و اف مورد بهره‌برداری قرارگیرد .

در مقابل ، فعالیت در بقیه این فدراسیون کند است . تولید نفت دومی در سال گذشته با کاهش روزانه ۴۰۰۰۰ بشکه به ۳۸۰۰۰۰ بشکه در روز رسید . در شارجه ، شرکت آمریکایی آموکو (Amoco) آزمایشهایی برای کشف گاز و مواد تغلیظ شده در میدان درون ساحلی کهیف انجام می‌دهد ، در همین حال شرکت داخلی کرسنت پترولیوم (Crescent Petroleum) تغییرات اساسی و نوین سازی میدان بسرون ساحلی میارک را به اتمام رسانده است .

یمن:

سرعت افزایش تولید نفت این کشور آهسته‌تر از حدی بود که دولت امید داشت . ایچسآد تأسیسات جدید در منطقه نفتی ماریب ، کمبه وسیله شرکت نفت هانت (Hunt) از آمریکا انجام می‌شود ، باعث استخراج تقریباً ۱۸۰۰۰۰ بشکه نفت در روز شده ولی پیشرفت برای بهره‌برداری دوباره از میدانهای نفتی

ایباد در منطقه شبا ، که زمانی بسیار امیدوار کننده به نظر می‌رسید ، بسیار آهسته بوداست . شرکت نفت نیمیر (Nimir) از عربستان سعودی روزانه تنها ۱۵۰۰۰ بشکه از میدانهای یادشده نفت استخراج می‌کند ، بدین ترتیب مجموع تولید داخلی هنوز کمتر از ۲۰۰۰۰۰ بشکه در روز است .

خوشبختانه ، شرکت کانادایی اکسیدنتال پترولیوم به توسعه میدانهای مسیلا در منطقه حضرموت که در سپتامبر امسال ۱۲۰۰۰۰ بشکه دیگر به تولید یمن اضافه خواهد کرد ادامه می‌دهد . همچنین ، اخبار امیدوارکننده‌ای از کنسرسیوم نفتی به رهبری شرکت توتال فرانسه که سرگرم اکتشاف در ناحیه قدیمی مرزی بین دو یمن (پیش از اتحاد) است شنیده می‌شود .

سرعت تحقق دستیابی به این ثروت که به وسیله شرکت‌های کوچک با امتیاز یمن صورت می‌گیرد آهسته است . شرکت‌هایی که کشفیات نسبتاً اندکی دارند ، دریافته‌اند که شرایط سخت مشارکت در تولید باعث شده است که بهره‌برداری تجاری با قیمت‌های کنونی نفت مقرون به صرفه نباشد . بسیاری از شرکت‌ها امیدوارند که وزارت نفت و منابع معدنی تا پیش از انتخابات عمومی ماه آوریل شرایط مزبور را مورد بازبینی قرار دهند . این وزارتخانه به خاطر اعطای امتیاز به شرکت‌های ناشناس ، که حاضرند پاداشهای هنگفتی برای امضای قرارداد بدهند ، مورد انتقاد قرار گرفته است . دولت از این پاداشها سود می‌برد ولی این رویه لزوماً موجب پیشرفت برنامه اکتشاف ملی نمی‌شود .

یمن امیدوار است امسال از لحاظ گاز مایع خود کفا شود ، که در این صورت صرفه‌جویی چشمگیری در زمینه واردات انجام خواهد شد . شرکت‌های بین‌المللی تمایل خود را برای سرمایه‌گذاری در یک برنامه توسعه گاز هماهنگتر ابراز کرده‌اند . اگر برنامه اکتشاف نفت ، ذخایر مشخص شده را آن گونه که دولت امیدوار بوده نشان ندهد ، ممکن است از پیشنهاد

برخی شرکت‌های خارجی که چشم به بخش گاز دوخته‌اند استقبال شود . ■

مأخذ : نشریه مید ، آوریل ۱۹۹۳

پی نوشت :

1-British Thermal Unit